

Komentari i bilješke / Comments and Notes

Novo izdanje Kantove *Kritike čistog uma*

Prošlo je punih dvadeset godina od tiska prvoga, za našu kulturnu sredinu prilično zakašnjelog izdanja Kantove *Kritike čistog uma*.¹ Pojavilo se naime prvi put nakon više od dvjesto godina poslije izvornoga teksta. Prijevod zahvaljujemo našem vrijednom prevoditelju Viktoru Sonnenfeldu koji je priredio niz prijevoda klasičnih djela iz njemačke filozofije. Izdanje je za tisak priredio pokojni profesor Vladimir Filipović. Na naslovnici stoji da je on, osim pogovora, proveo i redakciju teksta. Ne znamo u kakvom je stanju bio rukopis, pa nećemo zalaziti u to je li Filipović uopće proveo neke relevantne zahvate. Važnost tog izdanja je velika i koristilo ga je više generacija naših obrazovanih ljudi. Međutim postoji nekoliko nedostataka koje treba sada ukloniti kada postoji očita potreba za novim izdanjem:

1. Prijevod je rađen prema Reclamovu izdanju Karla Kehrbacha. Nedostatak ne leži u tome što je riječ o starijem izdanju, nego u osebnosti toga njemačkog izdanja. Naime Kehrbach je bio oduševljen Schopenhauerovim mišljenjem da prvo izdanje *Kritike čistog uma* predstavlja istinsku Kantovu filozofiju te da je Kant drugim izdanjem iskvario svoju filozofiju. Zbog toga je Kehrbach kao osnovu uzeo tekst prvog izdanja, a sve je drugo prikazao kao dopunu tekstu. Tako je razbio smisao Kantove preade – kakva god ona bila – teksta za drugo izdanje. No Kehrbach je u duhu svojega vremena išao još jedan korak dalje: na mnogim mjestima u Kantov je tekst unio mnoštvo promjena teksta koje su predlagali ondašnji kantovci, primjerice Vaihinger, Erdmann, Hartenstein, Vorländer i drugi. Sve je te elemente Kehrbachova izdanja dobri Sonnenfeld preveo na hrvatski.
2. Hrvatsko izdanje nema nikakve paginacije Kantova teksta kakva je inače uobičajena u znanstvenome svijetu. Nema dakle ni paginacije prema prvom ili drugom izdanju (takozvana izdanja A i B), ni prema kritičkom izdanju Pruske akademije.

¹ Immanuel Kant, *Kritika čistoga uma*, preveo Viktor D. Sonnenfeld, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb 1984, 438 str.

3. Sonnenfeld je ušao u stil i jezični duh Kantova djela i dobro ga je prenio na hrvatski. Hrabro se uhvatio u koštac s dugim nepreglednim rečenicama. Međutim Sonnenfeldov hrvatski jezik je prilično arhaičan – više odgovara duhu dvadesetih i tridesetih godina 20. stoljeća nego suvremenoj jezičnoj normi. Ima i neuobičajenih izraza, primjerica “propedevtika”.
4. Na mnogim mjestima ima osim tiskarskih omaški i nekih pogrešnih prijevoda te ispuštenih riječi i rečenica. Primjerice ne može se *Beharrlichkeit* (B 183) prevoditi “trajnost” (str. 89) nego samo “postojanost”. Isto tako nije *Dasein* (B 276) “bitak” (126) nego “postojanje”. Na str. 37 nalazimo “objektivni uvjet” za *subjektive Bedingung* (B 42), itd.

Što treba sadržavati novo izdanje Sonnenfeldova prijevoda da bi zadovoljavalo minimalne kriterije izdavanja klasičnih djela i da bi bilo čitko za suvremenu čitateljicu? Svakako treba prvo ispuniti uvjete u skladu s nedostacima 1. i 2. Budući da već radimo na tome izdanju, tekst je već složen prema strukturi drugoga izdanja, uvedena je i neophodna paginacija po kojoj se stručno citira, a Kehrbach-Sonnenfeldovi zahvati u tekst vraćeni su kao filološki prijedlozi u fusnote. Treći nedostatak – naspose odudaranja od današnje jezične norme – može se na mnogim mjestima bezbolno korigirati, kao već spomenutu riječ “propedevtika”. Stilska arhaičnost, primjerice neobična upotreba nekih veznika i čestica, ne daje se već tako neutralno mijenjati i tu treba biti krajnje oprezan treba li uopće nešto mijenjati.

Posljednji nedostatak može se dijelom lako otkloniti – pozornim čitanjem teksta nađu se mnoga neprijeporna *corrigenda*. Kada je riječ o očitom pogrešnom prijevodu, kao što su primjeri koje sam naveo, nije problem otkloniti ga. No gdje treba stati? Mogu li se mijenjati cijele rečenice ako ima neki uvjerljiv razlog da se može bolje prevesti? Tada pripremanje novog izdanja Sonnenfeldova prijevoda postaje prerada ili čak pokušaj novoga prijevoda. Kazat ću ukratko što mislim o tome. Prema mojemu mišljenju ili treba dati minimalno popravljene tekst Sonnenfeldova prijevoda (dakle samo s korekturom očitih grešaka koje ne mijenjaju izvorni prijevod) ili treba prirediti sasvim novi prijevod. Prerađivanje prijevoda uz dublje zahvate i savjesno uspoređivanje Kantova izvornoga teksta posve je iluzorno jer prema mojoj procjeni bilo bi jednako vremenu koje se utroši za jedan novi prijevod. Budući da smo se odlučili za minimalno poboljšanje Sonnenfeldova prijevoda, ovim najavljujem novo izdanje Kantove *Kritike čistog uma* tijekom ove godine u nakladi Hrvatskih studija. Zato molim sve one koji imaju sugestije oko prijevoda ili su uočili očite nedostatke koji se mogu otkloniti da nam se jave na dolje navednu elektroničku ili prostorno-materijalnu adresu.

Josip Talanga

Institut za filozofiju
Ulica grada Vukovara 54, HR-10000 Zagreb
josiptalanga@yahoo.com